

Marsai Viktor

Norvégia – a stabil szövetséges északon

A norvég védelempolitika alapvonalai

A Norvég Fegyveres Erők (*NFE – Forsvaret*) legfontosabb alkotmányos feladata az ország szuverenitásának, területi integritásának és szabadságának védelme.¹ Ezen „hazai” elkötelezettségek mellett ugyanakkor – igazodva Oslo külpolitikájához – a Forsvaret fontos szerepet játszik a nemzetközi béke és biztonság, az emberi jogok, valamint általában a jog uralmának fenntartásában a világban. A rendelkezésre álló anyagi források és a hozzájuk társuló politikai akarat lehetővé teszik, hogy ezt az elköteleződést ne csupán a szavak, hanem a nemzetközi fejlesztési együttműködés és segélyezés, illetve a válságkezelő műveletek formájában a konkrét cselekvések szintjén is bizonyítsák. A norvég biztonságpolitikára általában is igaz a holisztikus látásmód és a napjainkban már-már elkoptatott „átfogó megközelítés” (*comprehensive approach*). Így – szemben sok más NATO-tagállam gyakorlatával – az NFE szoros együttműködésben tevékenykedik a többi állami – és nem állami – szereplővel Oslo tágabb biztonságpolitikájának megvalósításában. Ebben a viszonylatban az NFE csupán a biztonságpolitika egyik végrehajtója, nem pedig fő szorgalmazója, és a válságkezelő műveletek során tevékenysége szorosan összekapcsolódik például az ország által folytatott segélyezési politikával. Mindez a koppenhágai iskola által összegzett – és az elmúlt két évtized műveletei által megerősített – tapasztalatok gyakorlati lecsapódása, annak tudomásul vétele, hogy a gazdasági és a társadalmi szektor konszolidálása nélkül nem képzelhető el az egy és oszthatatlan biztonság megszületése. Ugyanakkor Oslo esetében a biztonság átfogó értelmezése nem jár együtt a például az Európai Unió – és egyes tagállamai – esetében megfigyelhető ódzkodással a „kemény erő” (*hard power*) alkalmazásától: Norvégia a líbiai Operation Unified Protector során az elsők között csatlakozott a koalíciós erőkhöz, és a műveletbe küldött hat F-16-os vadászbombázója az első vonalban vett részt a szárazföldi célpontok elleni csapásmérésben.² Vagyis a norvég biztonságpolitika „átfogó megközelítése” nem a cselekvési impotencia álcázása, hanem valóban egy átfogó megközelítés, amely mind a „kemény”, mind a „puha” eszközöket hajlandó felvonultatni a kitűzött cél elérése érdekében.

A 2011–2012-es védelmi fehér könyv az NFE számára a következő – béke-, illetve háborús időszakra vonatkozó – kilenc feladatot állapította meg:³

- alkalmasság a NATO keretein belül a preventív katonai fellépésre;

1 *Norwegian Defence 2013*. Norwegian Ministry of Defence, 2013. 05. 20. (2013. 11. 22.)

2 *Fact Sheet: The United States and Norway - NATO Allies and Global Partners*. The White House, 2011. 10. 20. (2013. 11. 22.)

3 *Norwegian Defence 2013*. Norwegian Ministry of Defence, 2013. 05. 20. (2013. 11. 22.)

- a kollektív védelem keretében Norvégia és a szövetség más államainak védelme külső fenyegetésekkel, agressziókkal és támadásokkal szemben;
- a kisebb fenyegetések és válsághelyzetek saját erőforrásokból történő elhárítása, illetve szükség esetén szövetséges erők bevonása;
- a hatékony nemzeti döntéshozatal támogatása a szükséges felderítési és hírszerzési információkkal;
- Norvégia szuverenitásának és szuverén jogainak biztosítása;
- a felügyelet gyakorlása a kijelölt területek felett;
- részvétel a nemzetközi válságkezelésben, beleértve a béketámogató műveleteket;
- hozzájárulás a nemzetközi együttműködéshez a biztonság és a védelem területén;
- hozzájárulás a közbiztonsághoz és más társadalmi feladatok ellátásához.

Mivel Norvégia forrásai és elkötelezettsége ellenére is kis állam, az ország számára fontos biztonságpolitikai célok eléréséhez két szervezet kereteit használja fel rendkívül sikeresen. Az egyik az ENSZ, amelyen keresztül Oslo a világ bármely pontján képes lépéseket tenni az általa fontosnak tartott emberi jogok védelmében, és amelynek keretében az elmúlt években – tekintettel az NFE-nek a NATO-műveletekben való leterheltségére – az ország elsősorban a „puha” eszközökkel operált. A másik pedig az észak-atlanti szövetség, amely mindmáig a norvég védelempolitika sarokkövét jelenti.

Norvégia számára ezek a szervezetek a biztonság területén valóban azt a szerepet töltik be, amelyre eredetileg létrehozták őket. Így az ENSZ-ben Oslo – a világszervezet minden tökéletlensége ellenére – a nemzetközi béke és biztonság, illetve a nemzetközi jog uralmának fő letéteményesét látja, valamint azt a fórumot, ahol a globális biztonságot fenyegető kihívások elleni közös fellépés megszülethet. Itt nem valami parttalan idealizmusról van szó: az átfogóan értelmezett norvég biztonságpolitika szempontjából – mint látni fogjuk – a klímaváltozás és annak védelmi, gazdasági és politikai dimenziói legalább akkora súlyjal esnek a latba, mint a világ nyersanyagforrásaiért folyó küzdelem, valamint a fosszilis energiahordozók 21. századi szerepe. A norvég álláspont szerint a „globális faluban” csak akkor garantálható a rend és a biztonság, ha az ENSZ – amely az új évezred első éveiben veszített korábbi pozícióiból például a válságkezelés területén – ismét képes hatékonyan működni, és ellenőrizni a fegyveres erő alkalmazását a nemzetközi porondon. Fontos, hogy Norvégia megközelítése ezen a területen erősen értékalapú: Oslo más fővárosoknál jóval kritikusabban közelít az emberi jogok kérdéséhez, és ingerküszöbe messze az átlag alatt van. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy politikájában ne jelenne meg a nemzeti érdekérvényesítés és például az esetleges gazdasági haszonszerzés kalkulálása, de tény, hogy az ország általában az elsők között reagál a világban előforduló, a nemzetközi és emberi jogokat megsértő eseményekre, konfliktusokra.

Nemzetközi műveletekben részt vevő norvég erők

Műveleti keret	Norvég erők létszáma (fő) (2012)	Az összes műveleten belüli arány (%)
NATO	148 fő + egy Alta osztályú akna-szedő hajó (SNMCMG I)	81,32
ENSZ	34	18,68
EU	-	-
Egyéb	-	-
Összesen	182+	100,00

Megjegyzés: az ISAF-műveletben az NFE katonáinak átlagos létszáma éveken keresztül 500 fő körül mozgott, nagyobb csökkentés csak 2012-ben kezdődött.

Forrás: *Norwegian Defence 2013*. Norwegian Ministry of Defence, 2013. 05. 20. (2013. 11. 22.)

A norvég biztonságpolitika másik külső pillérét az észak-atlanti szerződés szervezete jelenti. Miközben az ENSZ céljait a biztonság és a nemzetközi rendszer megteremtése terén sokkal inkább tekinthetjük elérendő ideáknak, mint realitásnak, a NATO a fennállása elmúlt közel 65 évében mindig is Oslo biztonságának egyik fő garanciáját jelentette. Az ország közvéleményében a hidegháború kitérőkor még friss tapasztalatként élt az ötéves német megszállás, illetve a közeli Finnország elleni szovjet agresszió emléke. Éppen ezért – szemben például a semlegességet választó Svédországgal és némi megszorítással Finnországgal – Norvégia nem bízta magát a nagyhatalmak kényére-kedvére, és a negyvenes évek végének feszült szembenállásában csatlakozott a Washington vezette katonai szövetséghez. Az ország fegyveres erejét zömében a legmodernebb amerikai technológiával szerelték fel, hiszen a szövetség legészakibb szárnyának védelmét és a szovjet Északi Flotta murmanszki bázisának, valamint az innen kiinduló – felszín feletti és alatti – flottamozgásoknak a megfigyelését kapta feladatául.⁴ Ezenkívül a norvég haditengerészet volt felelős a Norvégia, Izland, Grönland (később Skócia, Izland, Grönland) között húzódó tengeralattjáró-riasztó rendszer, a SOSUS (*Sound Surveillance System*) működtetéséért.⁵ Az Egyesült Államok tengerészgyalogsága rendszeresen gyakorlatozott az ország területén, ebben az időben hozták létre a fosen-félszigeti Bjugn városában fekvő amerikai raktárbázist is, amelynek készletei 5000 katona, egy teljes dandár ellátásához szükséges felszerelést tartalmaztak – és tartalmaznak mind a mai napig. Az amerikai tengerészgyalogság közel félmilliárd dollár értékű hadianyagát befogadó hat klimatizált földalatti raktárban elhelyezett készletek állapotát ötévente felülvizsgálják. Ahogy James M. Lariviere, a tengerészgyalogság 4. hadosztályának dandártábornoka nyilatkozta, „a norvégiai barlangok kulcsszerepet játszanak a tengerészgyalogság stratégiai raktárhálózatában”.⁶

Oslo saját maga is sokat tett biztonsága garantálásáért. Az 1980-as években lefolytatott modernizációs folyamat keretében került sor a 15 előregedett Kobben osztályú tenger-

4 *A norvég hadsereg 1.0*. tiboru.blogrepublic.eu, 2011. 03. 30. (2013. 11. 22.)

5 *Sosus Hydrophone sub-detection system*. profpalcutter.com, 2006. 08. (2013. 11. 22.)

6 Lásd Rozoff, Rick: *Norway: NATO Rehearses For War In The Arctic*. voltairenet.org, 2012. 04. 23. (2013. 11. 22.)

lattjáró lecserélésére,⁷ és a ma is szolgálatban álló hat darab Ula osztályú tengeralattjáró beszerzésére, amelyek folyamatos modernizáció után a tervek szerint 2020-ig maradnak szolgálatban.⁸ A tengerészeti haderőnem fejlesztése mellett komoly összegeket fordítottak a szárazföldi erőkre is, hisz Norvégia a második világháborút követő területi rendezések után közvetlenül szomszédos lett a Szovjetunióval: 1978-ban Oslo 78 Leopard 1 A1-est vásárolt Németországtól, amelyet hamarosan 92 A5-ös követett.⁹ A páncélosokat különleges kiegészítőkkal látták el, hogy alkalmasabbá váljanak az extrém időjárási körülmények közti hadműveletekre. Az NFE hamarosan 52 Leopard 2 A4-est is beszerzett.¹⁰ A légierő korszerűsítéséről 72 különböző típusú F-16-os vadászpilóta megvásárlásával gondoskodtak.

A hidegháború befejezésére Oslo csak lassan reagált, és egészen a kilencvenes évek közepéig nem történt érdemi változás az NFE szervezetében. 1994-ben aztán az egykori ellenségek, Norvégia és Oroszország közös hadgyakorlatot tartott, majd egy évvel később sor került egy katonai együttműködési megállapodás aláírására.¹¹ Így érdemes szem előtt tartanunk, hogy miközben kétségtelenül megfigyelhető az egyre erősödő vetélkedés az arktiszi területek ellenőrzéséért, ez egyelőre „szabályozott” keretek között zajlik, és nem akadályozta meg, hogy 2013 májusában a felek egyhetes összhaderőnemi gyakorlatot tartanak a Barents-tengeren Pomor elnevezéssel.¹²

Az 1995-ös megállapodás utat nyitott a Forsvaret számára a szerkezeti reformokra – vagyis az állomány csökkentésére.¹³ 1996-ban a 13 szárazföldi dandár számát 6-ra csökkentették. Négy év múlva újabb két dandárt oszlattak fel, illetve sor került a hidegháború alatt épített – jelentős részben föld alatti – erődítmény- és bunkerrendszer egy részének bezárására is. 2004-ben ezt a létszámot is megfelezték, és a szárazföldi erők kötelékében mindössze két aktív dandár maradt, majd 2009-ben ez a szám egyre csökkent.

7 Submarine „Springeren”. langelandsfortet.dk, 2013. 05. 22. (2013. 11. 22.)

8 Ula-class. forsvarrel.no, 2013. 06. 11. (2013. 11. 22.)

9 The German Leopard 1 Tank. tanknutdave.com, 2013. 03. 23. (2013. 11. 22.)

10 Leopard 2 main battle tank. militaryperiscope.com, 2007. 02. 01. (2013. 11. 22.)

11 *Russia and Norway military cooperation*. NATO-Russia Council, 2013. 06. 26. (2013. 11. 22.)

12 Pettersen, Trude: *Norwegian-Russian POMOR-2013 naval exercise starts this week*. Barents Observer, 2013. 05. 07. (2013. 11. 22.)

13 *A norvég hadsereg 1.0*. tiboru.blogrepublik.eu. 2011. 03. 30. (2013. 11. 22.)

A norvég hadsereg létszámának és eszközállományának változása, 1989–2009

	A norvég hadsereg 1989 decemberében	A norvég hadsereg 2009 decemberében
Teljes létszám (fő)	34 500	18 000
48 órán belül mozgósítható tartalék létszám (fő)	250 000	68 000
Szárazföldi dandárok száma	13	2
Harcokocsik száma	190	60
Tüzérségi lövegek száma	520	35
Harci repülőgépek száma	95	55
Hadihajók száma	60	14
Erődítmények száma	32	0

Forrás: *A norvég hadsereg 1.0.* tiboru.blogrepublik.eu. (2013. 11. 22.)

Bár a fentebbi táblázatban bemutatott létszámcsökkentés mellbevágónak tűnik, és kísértetiesen idézi más európai hadseregek sorsát, a képet érdemes árnyalnunk. Először is a táblázat nem tartalmazza a sorozott állomány létszámát, amely meghaladja a tízezer főt, és amelynek ütőképességét nem szabad lebecsülnünk (erről a későbbiekben majd még részletesen esik szó). Másrészt a létszámcsökkentés nem járt együtt minőségi romlással és a védelmi szféra elhanyagolásával. Érdekes módon Oslo számára a hidegháború lezárása messze nem hozott olyan katarzist és nem jelentett akkora váltást, mint más európai országok számára: a kilencvenes évek rövid enyhülése után ugyanis a sarkkörön túl, ahogy Rick Rozoff is utal rá cikkében, folytatódott a hidegháború – szó szerinti és átvitt értelemben is.¹⁴ Bár említettük az orosz–norvég katonai együttműködést, ezen a téren Oslo realista, és a „reméld a legjobbat, készülj a legrosszabbra” elvét követi. Így, miközben szorgalmazza a kooperációt, az NFE egy szemernyi kételyt sem hagy afelől, hogy ha kell, fegyveres erővel is megvédelmezi az ország szuverenitását és – egyre inkább arktiszi területi – stratégiai érdekeit. Ebben a tekintetben gyakorlati jelentőségén túl szimbólumértékű, hogy Norvégia – amely az első olyan, a sarkvidéki versenyben érintett állam volt, amely műveleti parancsnokságát az északi sarkkörön túlra telepítette – azt a Bodóban kialakított egykori hidegháborús atombunkerben hozta létre.

Mindezt azért fontos hangsúlyoznunk, mert miközben Oslo készségesen szerepet vállal a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában, számára – hasonlóan a balti köztársaságokhoz – továbbra is a washingtoni szerződés 5. cikkelye jelenti a szövetség fő vonzerejét. Norvégia jelentős afganisztáni szerepvállalását is – amelyhez az országnak nem fűződnek közvetlen biztonságpolitikai érdekei – ebben a tükröben érdemes vizsgálni: cserébe azért, hogy Oslo azonnal reagált az 5. cikkely hatálya alá eső támadásra, és csatlakozott az ISAF erőihez, hasonló elkötelezettséget vár el egy esetleges, az ország szuverenitását sértő agresszióval szemben – amire nyilván az északi erőforrásokért folyó vetélkedés során kerülhet sor.

Norvégia azért is tekinthető egyedi esetnek a szövetségen belül, mert inkább szemlélője, nem pedig elszenvedője az Európát sújtó gazdasági válságnak. A világ második legnagyobb földgáz- és hetedik legnagyobb kőolajexportőréként jelentős forrásokkal rendelkezett a vál-

14 Rozoff, Rick: *Norway: NATO Rehearses For War In The Arctic.* voltairenet.org, 2012. 04. 23. (2013. 11. 22.)

ság hatásainak kivédésére, illetve részben független tudott maradni azoktól.¹⁵

Így bár Oslo mindenben támogatja az „okos védelem” (*smart defence*) koncepcióját – aminek egyik előképe volt az EU által szorgalmazott, a *pooling and sharing* (képeségek csoportosítása és megosztása) keretében megvalósuló, többek mellett norvég részvételű úgynevezett Északi Harccsoport (*Nordic Battlegroup*) –, a fegyveres erőinek finanszírozása terén nem küzd komolyabb kihívásokkal: az európai tagállamok közül Norvégia rendelkezik a legnagyobb egy főre eső védelmi kiadással. Bár a védelmi kiadások szintje nem éri el a kívánatosnak tartott 2%-ot, figyelembe véve az ország gazdasági teljesítményét, a 2014-re tervezett, a bruttó hazai össztermék 1,58%-át jelentő büdzsé 43 milliárd norvég koronát (5,4 milliárd eurót) meghaladó összege egy alig több mint ötmillió lakosú országtól jelentős szám (ráadásul az összeg az elmúlt öt évben folyamatosan növekedett).¹⁶ Ez azért is fontos tény, mert eközben a norvég kormány 2013 augusztusában megszorító intézkedéseket vezetett be¹⁷ – mindez azonban nem érintette a védelmi költségvetést.

A Norvég Fegyveres Erők felépítése

Az NFE a három hagyományos haderőnemből (szárazföldi, légi, haditengerészeti), illetve az azokat kiegészítő, alapvetően a területvédelmi és kiképzési feladatokat ellátó – nem lebecsülendő ütőképességű – Honi Gárdából áll. Mielőtt egyenként bemutatnánk ezeket, két dolgot érdemes kiemelnünk a Forsvarettel kapcsolatban.

A norvég gazdasági csoda és jóléti állam alapját az Északi-tenger alatt a múlt század hatvanas éveiben felfedezett kőolaj- és földgázlelőhelyek, illetve azok józan, előrelátó kiaknázása biztosította. Oslo harmonikusan valósítja meg az élénk forgalmú magánszektor, a szénhidrogén-kitermelést és -bevételeket felügyelő állami vállalatok, illetve a rendkívül erős szociális hálót fenntartó adminisztráció együttműködését. Az energiahordozók exportjából származó bevételek a világ legnagyobb önálló pénzügyi alapjába, a Norvég Kormányzati Nyugdíjalapba kerülnek, amelynek összvagyonja meghaladja a 800 milliárd dollárt. Bár a szénhidrogének adják a költségvetés bevételeinek jelentős részét (20%), az egyéb erőforrások (vízi energia, erdőgazdálkodás, halászat) kiaknázása is nagy határfokú. Az ország GDP-je 2012-ben megközelítette az 500 milliárd dollárt, ami az alig több mint 5 milliós lakosságra vetítve 54 400 dollár/fő éves átlagbevételt jelentett. Impozáns a 3% fölötti GDP-növekedés és a 3,2%-os munkanélküliségi ráta is. Az ország lakossága 1972-ben és 1994-ben is referendumban utasította el az Európai Közösséghez, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozást, bár az Európai Gazdasági Térség tagjaként Norvégia jelentős mértékben harmonizálta joganyagát az uniós szabályozókhoz és komoly összegekkel (2009 és 2014 között a Norvég Alapon keresztül csaknem 1,8 milliárd euróval) járul hozzá a különféle EU-programok és ügynökségek költségvetéséhez. A kedvező anyagi háttér ellenére Oslo számára egyre fontosabbá válik a szociális háló fenntartásának kérdése, mivel a népesség elöregedésének folyamata az északi országban is megfigyelhető. Ugyanakkor a norvég bevándorláspolitika kapcsán egyre többször merül fel a migránsok integrációjának problémája, amelynek egyik tragikus vetülete volt Anders Breivik bevándorlás- és iszlámellenes terrorakciója.

Északi Harccsoport

Az Északi Harccsoport az EU 2007. január 1-jétől fél éves rotációban, kettesével készleltben álló tizenharc harccsoportjának egyike. A 2200 fős gyorsreagálású erő először 2008 első felében, majd 2011-ben látta el feladatát svéd keretnemzeti parancsnokság alatt. A svéd erők mellett ír, finn, észt, litván, lett alakulatok, valamint a nem EU-tagállam Norvégia katonái alkotják.

15 Fact Sheet: The United States and Norway - NATO Allies and Global Partners. The White House, 2011. 10. 20. (2013. 11. 22.)

16 *The 2014 Defence Budget – Increased operational activity in the Norwegian Armed forces.* government.no, 2013. 11. 20. (2013. 11. 22.)

17 Balazs Koranyi: *Norway's outgoing government to set tight 2014 budget, PM tells paper.* reuters, 2013. 08. 22. (2013. 11. 22.)

Az első, hogy bár az NFE kis létszámú haderő (a Military Balance 2012-es adatai alapján¹⁸ aktív állománya a hivatásosokkal, szerződésesekkel és a sorállománnyal együtt 24 450 fő volt), egyike a világ legütőképesebb és legmodernebb hadseregeinek. Az 1990-es évektől kezdve a szárazföldi erők radikális leépítése ellenére Oslo egyre tudatosabban fordult az Arktisz felé. Ez nem csupán azzal járt, hogy az NFE-t a lehető legjobban felkészítették a sarkvidéki körülmények között vívott hadviselésre, de azzal is, hogy a hagyományosan védelemközpontú norvég stratégiai gondolkodásban hangsúlyosan megjelent az erőketítő képesség növelésének szükségessége, ami elengedhetetlen az óriási kiterjedésű északi területekért folytatott versenyfutásban. Ez jól megmutatkozott abban is, hogy míg a hidegháború idején a haditengerészeti erők gerincét a taktikai tengeralattjárók és a kis, gyors őrhajók jelentették, 2000 és 2011 között Norvégia 5, NH-90-es helikopterek hordozására is alkalmas, Fridjof Nansen osztályú fregattot¹⁹ szerzett be a spanyol Navantia vállalatától, amivel jelentősen megnövelte potenciális műveleti területét. Ebbe a sorba illeszkedik az F-35 B Lightning II típusú ötödik generációs vadászgépek vásárlásának lassú, de biztos folyamata is, amelynek keretében Oslo összesen 52 repülőgépet szeretne beszerezni (eddig 12-re adtak le megrendelést).²⁰

A második elem, hogy Norvégia továbbra is fenntartotta a sorozott haderőt.²¹ Ennek keretében évente nagyjából 10 000 tizenkilenc éves fiatalot soroznak be, összesen 19 hónapnyi szolgálatra. Ebből kezdetben az első 12 hónapot teljesítik, majd a maradék 7 hónapot a 44 éves sorkötelezettségi korhatár eléréséig pár hetes további tréningeken, ahol felfrissítik a tanultakat, megismerkednek az új eszközökkel és eljárásokkal. Ezen képzésre már nem feltétlenül a haderőnemeknél, hanem gyakran a Honi Gárda kötelékében kerül sor. 2009 óta a nők is kötelező jelleggel részt vesznek a sorozáson, de a katonai szolgálat vállalása egyelőre önkéntes a számukra.

Szárazföldi haderő (Haeren)

2012-re a 8 900 fős szárazföldi erők kötelékében lényegében egyetlen gépesített dandár, illetve egy különleges műveleti ezred, valamint több független zászlóalj maradt. Fegyverzetük gerincét a Leopard 1-esek leszerelése után a hadrendben maradt 52 Leopard 2 A4, illetve a 104 db CV-9030 páncélozott harcjármű, valamint a 40 M-109-es önjáró löveg adja. A szárazföldi erők számára a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy az afganisztáni szerepvállalás miatt – az alacsony létszám következtében – lényegében száz százalékos leterheltséggel működnek, és a Haerennek nincsenek szabad kapacitásai. Mindez a norvég szerepvállalás csökkentésével fokozatosan változott. Ugyanakkor az 1990-es évek karcsúsításai kétségkívül a szárazföldi erőket érintették a leginkább, és ez a haderőnem kapta a legkevesebb új felszerelést is.

18 The Military Balance 2013. iis, 2013. 05. 11. (2013. 11. 22.)

19 Fridjof Nansen-class. forsvaret.no, 2013. 07. 22. (2013. 11. 22.)

20 F-35 fighter jets: Norway doubles its order for F-35 fighters, from 6 to 12. The Christian Science Monitor, 2013. 10. 14. (2013. 11. 22.)

21 A norvég hadsereg 1.0. tiberu.blogrepublika.eu. 2011. 03. 30. (2013. 11. 22.)

Haditengerészet (Sjøforsvaret)

A 3900 fős haditengerészet gerincét a már említett öt fregatt és hat tengeralattjáró adja, amelyeket tucatnyi egyéb egység egészít ki. Hivatalosan a haditengerészet részét képezi, de önálló identitással rendelkezik a Parti Őrség (*Kystvakten*), amelynek fő feladata Norvégia kizárólagos tengeri gazdasági övezetének ellenőrzése – elsősorban az odatévedő külföldi halászhajókkal szemben.²² A 14 nagyobb és félszáznál több kisebb egységre nem kis feladat hárul, hiszen 2,3 millió négyzetkilométernyi nyílt tengert kell kontroll alatt tartaniuk, ami megegyezik például az Afrika szarvánál a kalózzal szemben tevékenykedő EU-NAVFOR Atalanta műveleti területével. A flotta kötelékébe tartoznak a haditengerészet különleges erői (*Marinejegerkommandoen*), amelyek fő feladata az Északi-tenger olajfúró platformjainak védelme mindennemű fenyegetéssel szemben.

Norvégia kizárólagos gazdasági tengeri övezete

* Adjacent area in the Barents Sea is covered by a temporary agreement between Norway and The Russian Federation.

Forrás: *A norvég hadsereg 1.0*. tiboru.blogrepublik.eu. (2013. 11. 22.)

Légierő (Luftforsvaret)

Az ország óriási területi kiterjedése (észak-déli irányban 1500 kilométer), illetve a már említett erőketvités fontossága miatt a légierő naprakészsége elengedhetetlen az NFE számára. A 3650 fős haderőnem elsődleges eszközét ma is a hidegháború éveiben beszerzett és azóta folyamatosan modernizált F-16-osok jelentik, amelyekből jelenleg 57 darab bevethető; folyamatban van leváltásuk az F-35-ös típusra. A Fighting Falconok ütőképességét mindenesetre jól szemléltették a 2011-es líbiai műveletek, ahol a szövetségesek nagy

²² *A norvég hadsereg 1.0*. tiboru.blogrepublik.eu. 2011. 03. 30. (2013. 11. 22.)

elismeréssel szóltak a norvég légielő csapásmérő képességéről. Ezt egészíti ki 6 P-3C és P-3N Orion tengeralattjáró-vadász repülőgép, 6 C-130-as Hercules szállító repülőgép, kéttucatnyi egyéb eszköz (MFI-15 Safari, Falcon 20C) és közel félszáz helikopter (NH-90, Sea King MK43B, Bell-412HP, SP, Lynx MK 86).

Honi Gárda (Heimevernet)

A három haderőnem mellett Norvégia védelmének fontos kiegészítője a Honi Gárda. Az 1940-es német agresszió élménye élénken élt az oslói döntéshozók emlékezetében, csakúgy, mint a második világháborús ellenállás tapasztalatai, amelyek bizonyították, hogy az ország domborzati viszonyai kiválóak a megszállók elleni gerilla-hadviselésre. Mindezek miatt 1946-ban a politikai és katonai vezetők elhatározták egy svájci típusú, területiális alapú milícia felállítását.²³ Külső invázió esetén ezért a Heimevernet feladata nem a megszállók elleni szemtől szembeni küzdelem, sokkal inkább utánpótlási vonalaik, hírközlési hálózatuk, garnizonjaik zaklatása lenne, kihasználva a Honi Gárda harcosainak helyismeretét. A gárda keretállományát mindössze ötszáz hivatásos adja, de ez a szám 48 órán belül 46 000 főre duzzasztható fel összesen tizenegy katonai körzetben. A Heimevernetnek a szárazföldi erők mellett tengerészeti és légi komponense is van, amelyek feladata minősített helyzetben a Parti Őrség támogatása, illetve a tengerészeti és légi bázisok védelme.

Az Arktisz bővületében

Az éghajlatváltozás eredetét övező parázs vitáktól függetlenül ténykérdés, hogy a Föld klímája felmelegedőben van, a kérdés csupán annak mértéke és időbeli lefolyása. Különböző okokból ennek folyamata az Arktisz környékén jóval látványosabb, mint a Déli-sarkon, és következményeire a környező államoknak is fel kell készülniük. Az elmúlt ötven évben az arktiszi hőmérséklet 3-4 °C-ot emelkedett, és a becslések szerint a következő évszázadban a szárazföldi területek felett újabb 3-5, a tengerek esetében 7 °C-os melegedés várható. Mindezek következtében a tengeri jég kiterjedése eddig éves átlagban hozzávetőlegesen 8%-kal (egymillió négyzetkilométerrel) csökkent. Ez a tengerszint-emelkedés mellett megkönnyíti az eddig javában elzárt hajózási útvonalak (északnyugati- és északkeleti-átjáró) megnyitását, illetve a jégtakaró alatt fekvő fosszilis energiaforrásokhoz való hozzáférést. A becslések szerint a mai technológiai színvonalon kitermelhető kőolajkészletek 13, míg a földgázkészleteknek 30%-a található az Arktisz közelében, ami meghatározó lehet az emberiség 21. századi energiaellátásában.²⁴ Nem véletlen, hogy az öt érintett ország (az úgynevezett „arktiszi ötök”, az A5: USA, Kanada, Dánia, Norvégia, Oroszország) között élénk verseny indult a terület ellenőrzéséért (a másik három ország – Svédország, Finnország, Izland, velük együtt az „arktiszi nyolcak, az A8 – szerepe ebben jóval kisebb). Mivel írásunknak nem tárgya a versengés részletes bemutatása (lásd erről Berzsényi Dániel és Szabó Albert²⁵), a továbbiakban a norvég érdekekre foguk koncentrálni.

23 *A norvég hadsereg 1.0.* taboru.blogrepublic.eu. 2011. 03. 30. (2013. 11. 22.)

24 Berzsényi Dániel: A klímaváltozás biztonságpolitikai következményei az Arktiszon. *Nemzet és Biztonság*, 3. évf., 2010/9, 26–37. o.

25 Szabó Albert: *Az arktiszi sakkjátszma.* biztonságpolitika.hu, 2013. 03. 14. (2013. 11. 22.)

A korábbiakban már bemutatottuk, hogy Oslo – és a másik három NATO-tagállam – számára a legnagyobb kihívást ebben az esetben Moszkva gyakran meglehetősen határozott politikája jelenti. Így miközben Norvégia törekszik a kooperációra, jelentős hangsúlyt fektet a szükség esetén bevethető katonai képességekre is. 2005-ben Oslo kiadta a Soria Moria-i deklarációt,²⁶ amelynek második fejezete az ország szempontjából a legfontosabb területnek nyilvánította az Arktiszt, és kifejezte egy északi stratégia kialakításának szükségességét. Fontos ugyanakkor hangsúlyoznunk, hogy a dokumentum a biztonságpolitikai helyett következetesen energiapolitikai megközelítést használ, hogy kerülje a provokációnak még a látszatát is. Egy évvel később, 2006-ban Oslo kiadta a norvég kormány északi stratégiáját,²⁷ amely hét prioritásban fogalmazta meg a fő teendőket:

- fennhatóság gyakorlása az arktiszi régióban hitelt érdemlő, következetes és előrelátható módon;
- a régióhoz kötődő ismeretek és tudás fejlesztése érdekében tett nemzetközi erőfeszítések élvonalában járni;
- a legjobb módon gondoskodni a környezetről és a természeti erőforrásokról;
- megfelelő keretrendszer biztosítása a kőolajjal kapcsolatos tevékenységek további fejlesztéséhez;
- az őslakosok megélhetésének, tradícióinak és kultúrájának oltalmazása;
- az emberek közötti kooperáció fejlesztése;
- az együttműködés erősítése Oroszországgal.

A kooperáció hangsúlyozása mellett a 2008-ban kiadott Norvég Védelem elnevezésű stratégiai dokumentum azt is hangsúlyozza, hogy az ország „kiemelkedő energiaexportóri helyzete és nagy kiterjedésű tengeri területeken található természeti erőforrásaiért való felelőssége jelentős hatást gyakorol a biztonságpolitikájára. Ezért képesnek kell lennie arra, hogy fenntartsa szuverenitását, biztosítsa szuverén jogainak érvényesülését, és megfelelő módon gyakorolja fennhatóságát a norvég joghatóság alatt álló területeken.”²⁸ A 2009-ben, hosszas társadalmi vita eredményeképpen elfogadott *Új építőelemek északon – A következő lépés a kormány északi stratégiájában* címet viselő dokumentum lényegében csak megerősíti a 2008-as stratégia alapvetéseit.²⁹

Mindez azért bír jelentőséggel, mert az elkövetkező években egyre nagyobb súlya lesz, hogy az arktiszi versenyben érintett NATO-tagállamok milyen mértékben lesznek képesek összehangolni erőfeszítéseiket. Mivel az Egyesült Államok számára jelenleg égetőbb külpolitikai problémák is jelentkeznek, elsősorban Kanada és Norvégia elkötelezettségén múlik, hogy a szövetség milyen mértékben védi tagállamai érdekeit a térségben. Ebből a szempontból hangsúlyos Oslo elkötelezettsége az arktiszi régió iránt, amely biztosítja, hogy a NATO folyamatosan jelen legyen az ottani versenyben, és naprakész maradjon a szükséges lépéseket illetően.

26 *The Soria Moria Declaration on International Policy*. government.no, 2007. 02. 04. (2013. 11. 22.)

27 *The Norwegian Government's High North Strategy*. Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2013. 05. 12. (2013. 11. 22.)

28 Berzsenyi Dániel: A klímaváltozás biztonságpolitikai következményei az Arktiszon. *Nemzet és Biztonság*, 3. évf., 2010/10, 28–38. o.

29 *New Building Blocks in the North – The next step in the Government's High North Strategy*. Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2013. 06. 12. (2013. 11. 22.)